

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

UV RAPPORT 2013:95

ARKEOLOGISK UTREDNING

Ombyggnad av Hamnbanan

Sträckan Eriksbergsmotet–Pölsebobangården

Västra Götalands län, Västergötland, Göteborgs kommun,

Lundby socken, Sannegården 734:9

Jörgen Streiffert

UV RAPPORT 2013:95

ARKEOLOGISK UTREDNING

Ombyggnad av Hamnbanan

Sträckan Eriksbergsmotet–Pölsebobangården

Västra Götalands län, Västergötland, Göteborgs kommun,

Lundby socken, Sannegården 734:9

Dnr 3.1.1-00005-2013

Jörgen Streiffert

Riksantikvarieämbetet,
arkeologiska uppdragsverksamheten (UV Väst)
Kvarnbygatan 12
431 34 Mölndal
Tel.: 010-480 81 90
Fax: 010-480 82 13

e-post: uvvast@raa.se
e-post: fornamn.efternamn@raa.se
www.arkeologiuv.se

© 2013 Riksantikvarieämbetet
UV Rapport 2013:95

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Gävle 2012. Medgivande I 2012/0744.
Kartor är godkända från sekretessynpunkt för spridning.

Bildredigering Lena Troedson
Layout Lena Troedson

Omslag Översikt mot område 1. På en avsats vid ett berg låg område 1, väl skyddat från västliga vindar.
Här observerades flera bitar av slagen och bearbetad flinta, bland annat en skivvya och ett
skivvylignande föremål av kvarts. Foto: Jörgen Streiffert.

Tryck/utskrift Elanders Sverige AB, 2013

Innehåll

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Målsättning och metod	7
Resultat	7
Lundby 222	7
Område 1	11
Område 2	11
Övriga delar av utredningsområdet	11
Antikvarisk bedömning	13
Referenser	13
Administrativa uppgifter	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Schakt med arkeologiska iakttagelser	14
Bilaga 2. Schaktplan (utan schaktnummer)	15
Figurförteckning	16

Figur 1. Platsen för undersökningen markerad på utsnitt ur Översiktskartan, blad 253 Göteborg (skala 1:150 000), och GSD-Sverigekartan.

På grund av ändrad sträckning för Hamnbanan har Riksantikvarieämbetet UV Väst utfört en särskild utredning inom sträckan Eriksbergsmotet–Pölsebobangården. Två tidigare ej kända ytor med äldre stenåldersmaterial lokaliserades, en uppe i bergen i Krokängsparken och en vid Bratteråsberget. Slagen och bearbetad flinta påträffades, bland annat en skivyxa och ett skivyxliknande föremål i kvarts.

Inledning

Med anledning av ändrad sträckning för Hamnbanan har arkeologer från Riksantikvarieämbetet UV Väst utfört en särskild utredning inom sträckan Eriksbergsmotet–Pölsebobangården. Detta innebar att sökschakt togs upp inom ytor som inte redan bebyggts eller på annat sätt störts. I realiteten innebar detta de kvarvarande delarna av Lundby 222 (en mindre gräsbevuxen yta mellan Celsiusgatan och en åt nordost närliggande Statoilmack), Bratteråsberget och Krokängsparken samt här närliggande ytor. Arbetet bekostades av Trafikverket.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet ligger på Hisingen, direkt norr om Göta älv i ett kuperat landskap mellan cirka 15–35 meter över havet. Området sträcker sig från Älvsborgsbrons östra sida i en omväxlande smal och bred korridor mot Stålhandskegatan i öster. I områdets södra del löper järnvägsspåret Hamnbanan. Närområdet präglas av äldre och yngre bostadshus (varav flera håller på att uppföras söder om järnvägen), industrilokaler, ett köpcentrum, flera vägar och en tung intensiv trafik. Inom området finns två större bergsområden. Ett ligger i Krokängsparken, ett naturskönt parkområde i utredningsområdets mellersta del, och ett omfattar Bratteråsberget strax öster därom.

Området kring Göta älv kännetecknas av många registrerade fornlämningar från äldre och yngre stenålder, brons- och järnålder fram till nyare tid. Boplatser och gravmiljöer hör till de vanligaste. Flera lämningar finns kända inom och strax utanför undersökningsområdet. I Krokängsparken finns två stensättningar, Lundby 103:1–2. I utredningsområdets östra del ligger Lundby 222, en fyndplats. På platsen har en mängd flint- och stenredskap ytplockats, som exempelvis yxor och pilspetsar. Vid en förundersökning, som utfördes öster om det nu aktuella utredningsområdet, kunde dock endast få fynd konstateras (Johansson 2004). Den begränsade fyndmängden förmodades ha sin förklaring i att lämningen till stora delar var borttagen och starkt störd av sentida verksamheter. Inom boplatstens nordvästra del har Lundby 330, en älvkvarnsförekomst registrerats. Norr om Lundby 222 och utredningskorridoren är Lundby 249, ett grav- och boplatssområde beläget. Att observera är att korridoren för utredningsområdet här sträcker sig inom skyddsområdet för Lundby 249. Vid Färjenäs, vid Älvsborgsbron, ligger

Figur 2. Utredningsområdet markerat med vitt på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan, blad 63D 9bN Älvsborg. Skala 1:10 000.

Lundby 135, som utgör platsen för "Gamla Göteborg". Öster om fästet till Älvsborgsbron finns en fyndplats för flinta Lundby 212 och i dess närhet en historisk ristning på en berghäll, Lundby 142.

Målsättning och metod

Utredningens syfte var att alla fornlämningar efter undersökningen skulle vara kända och bedömda avseende fornlämningsstatus. Resultatet skulle även utgöra kunskapsunderlag för den fortsatta handläggningen av ärendet. Frågor kring vilken typ av fornlämningar som fanns, deras läge och relation till varandra var centrala och skulle utgöra grunden för eventuella fortsatta undersökningar. För att få en uppfattning om eventuell fornlämningsförekomst upptogs 79 schakt med en sammantagen schaktlängd av cirka 280 meter. Undersökningen begränsades dock i mycket av nedgrävda kablar och olika typer av rörledningar. Detta medförde bland annat att ytor nära järnvägsspåret vid Krokängsparken inte kunde undersökas. I övrigt upptogs schakt inom de ytor som fanns tillgängliga. Schakten var vanligtvis 4–5 meter långa. Enstaka schakt var upp mot 15 meter. Schaktbredden varierade mellan 1,5–2,0 meter. I syfte att söka efter överlagrade lämningar upptogs även vissa djupare schakt. I mer otillgängliga områden uppe i bergsmiljöer grävdes flera spridda 0,5×0,5 meter stora handgrävda gropar. Totalt upptogs 35 gropar. Samtliga schakt, handgrävda gropar och en påträffad härdrest mättes in med DGPS. Mätningarna har därefter bearbetats i Intrasis.

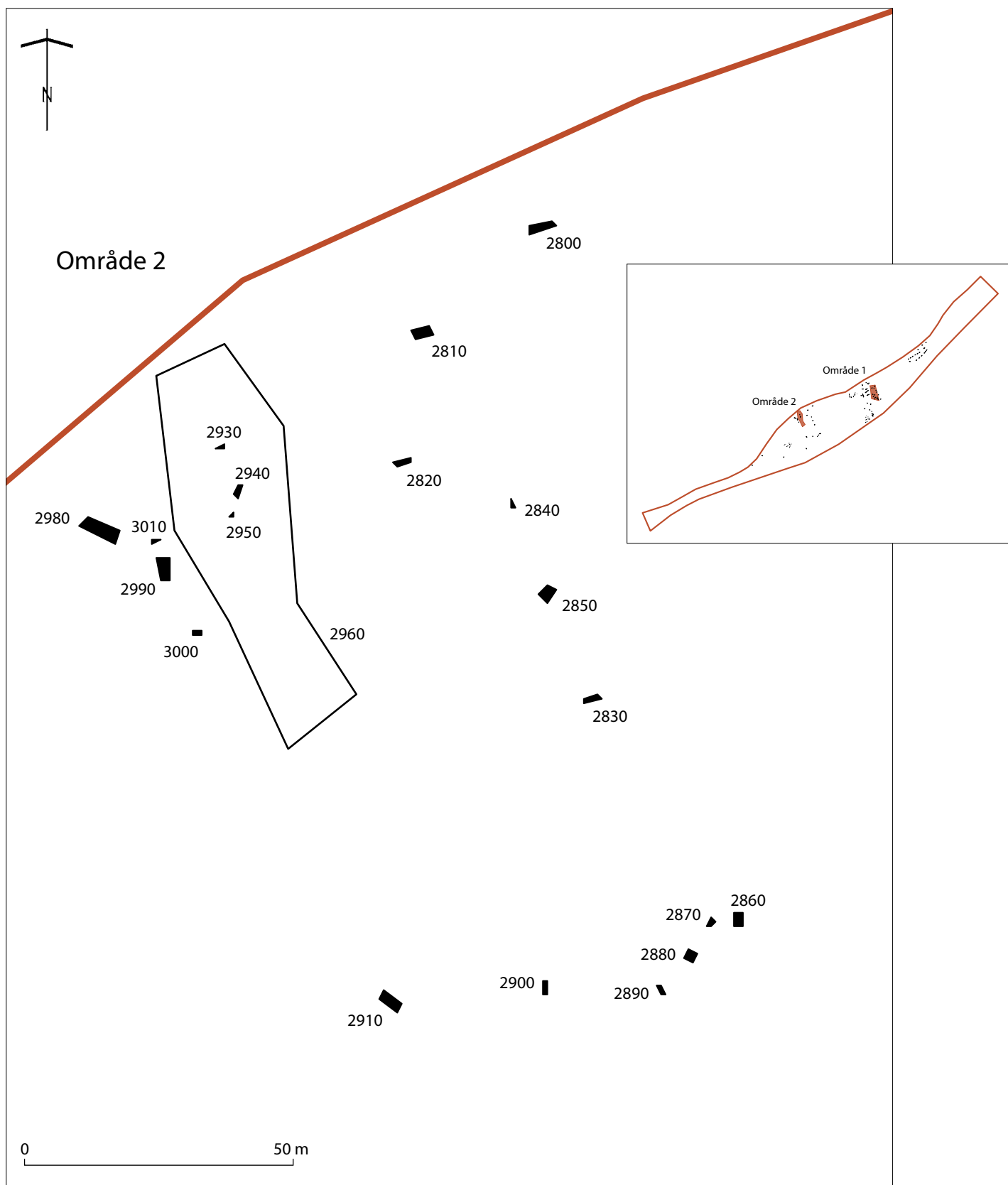
Resultat

Vid utredningen konstaterades att den tidigare registrerade lämningen, Lundby 222, inte uppvisade några lämningar av antikvariskt intresse. Utredningen resulterade dock i upptäckten av två nya fornlämningar, område 1 och 2. Båda uppfattas innehålla lämningar från äldre stenålder. De nyupptäckta fornlämningarna har anmälts till FMIS (Fornminnesinformationssystem).

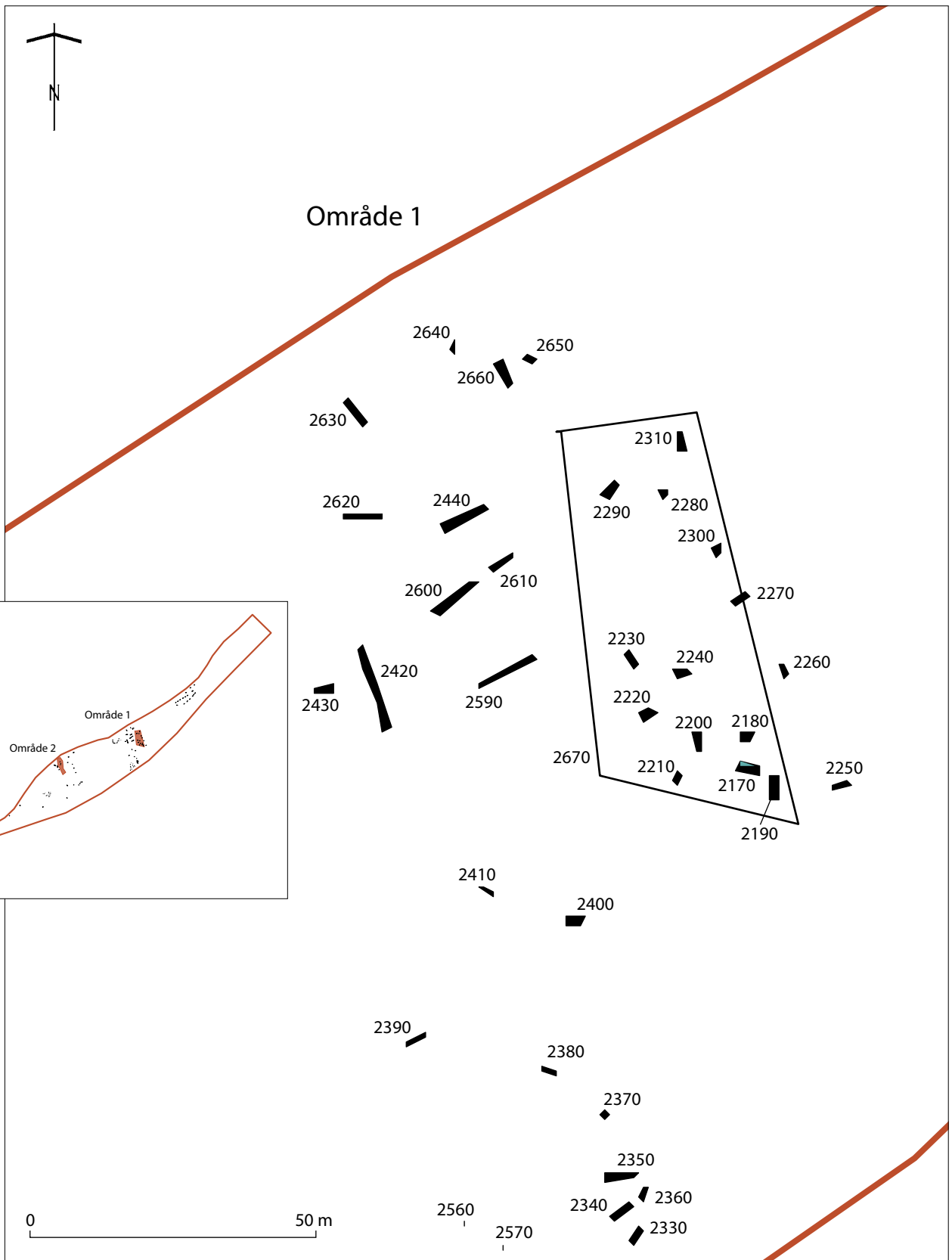
Lundby 222

På grund av att den aktuella delen av Lundby 222 bedömts som övrig kulturhistorisk lämning och ej någon fornlämning kom denna att omfattas av utredningen. Flera schakt grävdes i detta område. I samtliga syntes tjocka påförda massor av grus, makadam, stora bitar av asfalt, armeringsjärn, tegel, glas med mera djupt ner i marken.

Bedömning: Lämningen bedöms som helt förstörd, särskilt som inga spår från flintslagning eller andra indikationer på förhistoriska verksamheter kunde påvisas. Inga ytterligare antikvariska åtgärder bedöms som nödvändiga.

Figur 3. (s. 8–9) Schaktplan visande samtliga upptagna schakt, provgroppar och områdena 1 och 2, två ytor som bör omfattas av en förundersökning. Skala 1:10 000 och 1:1000.

Figur 4. Område 1 och 2, här markerade som röda ytor, bör omfattas av en förundersökning, Område 1 ligger i Krokängsparken och område 2 vid Bratteråsberget, strax invid Bratteråsgatan. Skala 1:10 000.

Område 1

Fornlämningstyp: Boplats/verksamhetsplats

Höjd över havet: cirka 20 meter

Terräng: Område 1 ligger på en avsatsyta vars västra del avgränsas av berg. Platsen är beväxt med flera ekar och björkträd.

Beskrivning: På avsatsen framkom en härdrest, flintavslag och spånfragment. Fynden framkom i flertalet av de upptagna schakten. Här hittades också en skivyxa i schakt 2180, vilket ger en sannolik datering till Hensbackatid. Nära de angränsande bergssidorna fanns partiellt också rikligt med slagen kvarts, bland annat en kvartsbit som slagits så att den närmast blivit identiskt lik en skivyxa (schakt 2290).

Bedömning: Område 1 är att betrakta som en fast fornlämning och bör omfattas av en arkeologisk förundersökning inför en eventuell exploatering.

Område 2

Fornlämningstyp: Boplats/verksamhetsplats

Höjd över havet: cirka 25 meter

Terräng: Område 2 ligger på en östsluttande avsatsyta uppe på ett berg i ekskogsmiljö.

Beskrivning: Två sotfläckar observerades i ett grusigt sandlager i schakt 2930. I de övriga två schakten som här upptogs, schakt 2940 och 2950, iaktogs enstaka spridda bitar av slagen flinta.

Bedömning: Område 2 är att betrakta som en fast fornlämning och bör omfattas av en arkeologisk förundersökning inför en eventuell exploatering.

Övriga delar av utredningsområdet

Inom utredningsområdets övriga delar gjordes inga ytterligare iakttagelser av antikvariskt intresse. Här skall dock nämnas att de registrerade fornlämningarna Lundby 330 och 103:1–2 ej påträffades. Utredningens syfte var inte att lokalisera tidigare kända fornlämningar men då området avsöktes efter lämningar av antikvariskt intresse kunde det ändå noteras att Lundby 330, en älvkvarnsförekomst, ej syntes då denna var helt täckt av en gräsmatta inom området för Lundby 222. De två stensättningarna, Lundby 103:1–2, var enligt alla uppgifter belägna på ett högt berg i Krokängsparken. Stensättningarna observerades emellertid inte vid utredningstillfället. Berghällarna de skall ha legat på var i det närmaste helt fria från stenar. En förklaring kan vara att stenarna använts till att stensätta en närliggande stig. Denna, ”kärleksstigen”, sträcker sig över berget och invid område 2.

Figur 5. Översikt mot område 1. På en avsats vid ett berg låg område 1, väl skyddad från västliga vindar. Här observerades flera bitar av slagen och bearbetad flinta, bland annat en skivvyxa och ett skivvyxliknande föremål av kvarts. Foto: Jörgen Streiffert.

Figur 6. Inom område 1 påträffades en skivvyxa, i bildens nedre del, och ett skivvyxliknande föremål. Foto: Jörgen Streiffert.

Figur 7. I en vacker ekskogsmiljö, på en högt liggande avsats i Krokängsparken, låg område 2. Området sträcker sig från bildens mellersta del till dess högra. Foto: Jörgen Streiffert.

Antikvarisk bedömning

Riksantikvarieämbetet UV Väst anser att både område 1 och 2 bör förundersökas innan någon exploatering utförs inom dessa ytor. Lundby 222 anses dock ej behöva omfattas av någon ytterligare undersökning.

Då de registrerade stensättningarna, Lundby 103:1–2, ej kunde återfinnas vid utredningen görs även bedömningen att arkeologisk förundersökning av dessa inte är antikvariskt motiverat.

Att observera är också att skyddsområdet för grav- och boplatsoområdet, Lundby 249, sträcker sig över Säterigatan och in i området för Lundby 222, dvs. in i utredningskorridoren.

Referenser

Johansson, T. 2004. Rest av boplatz i Sannegården. Lundby 222/ Boplatz/ Förundersökning/ Göteborgs kommun. Arkeologisk rapport 2004:18. Göteborg Stadsmuseum

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 3.1.1-00005-2013.

Länsstyrelsens dnr: 431-36250-2012.

Riksantikvarieämbetets projektnr: 12458.

Intrasisprojekt: UV2013:001.

Undersökningstid: 20–28 maj 2013.

Projektgrupp: Jörgen Streiffert och Bengt Nordqvist.

Underkonsulter: Schakt & Transport i Borås Entreprenad AB.

Exploateringsyta: cirka 241 000 kvadratmeter.

Undersökt yta: cirka 280 löpmeter, inklusive flera handgrävda 0,5×0,5 meter stora provgropar.

Läge: GSD-Fastighetskartan, blad 63D 9bN Älvsborg.

Koordinatsystem: Sweref 99 TM.

Höjdsystem: –.

Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: –.

Digital dokumentation: förvaras på UV Väst.

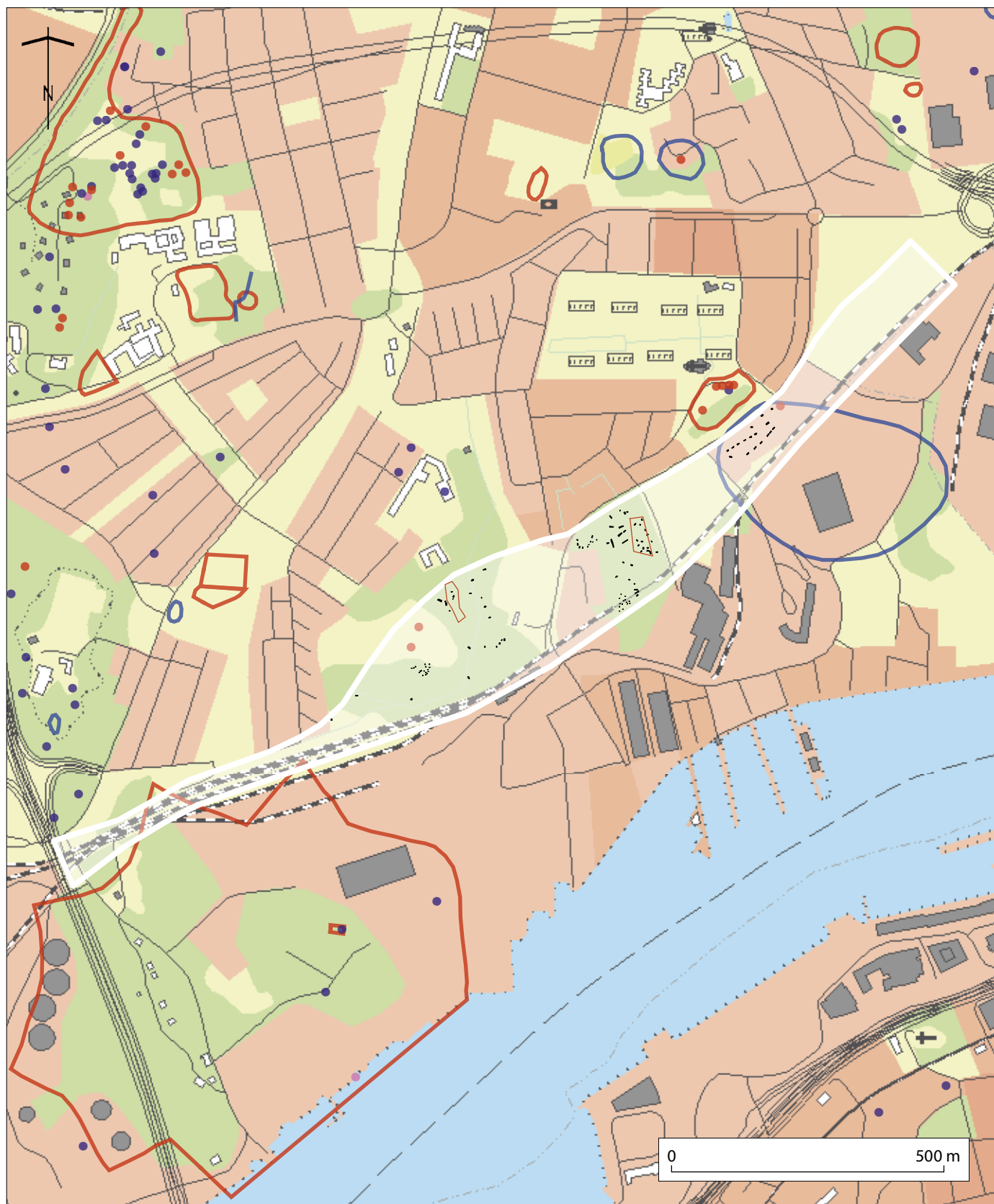
Fynd: en skivvyxa (schakt 2180) och ett skivvyxliknade föremål i kvarts (schakt 2290) förvaras på Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska uppdragsverksamheten, UV Väst i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schakt med arkeologiska iakttagelser

Schakt	Lager	Anläggningar/fynd	Kommentar
2170	0,2 m matjord, moig sand	Enstaka spridda flintavslag och spån. En drygt 2 m lång härdrest syntes vid ena schaktväggen	Område 1
2180	0,2 m matjord, moig sand	En skivvyxa, spridda flintavslag och spånfragment	Område 1
2190	0,1 m matjord, moig sand	Rikligt med kvartsbitar	Område 1
2200	0,2 m matjord, moig sand	Spridda flintavslag	Område 1
2210	0,2 m matjord, moig sand	Spridda flintavslag	Område 1
2220	0,2 m matjord, moig sand	Spridda flintavslag	Område 1
2230	0,2 m matjord, moig sand	Spridda flintavslag	Område 1
2240	0,2 m matjord, moig sand	Spridda flintavslag	Område 1
2270	0,2 m matjord, moig sand	Spridda flintavslag	Område 1
2280	0,2 m matjord, moig sand	Spridda kvartsbitar	Område 1
2290	0,2 m matjord, moig sand	Skivvyxliknande föremål av kvarts	Område 1
2300	0,2 m matjord, moig sand	Spridda flintavslag	Område 1
2310	0,2 m matjord, moig sand	Spridda kvartsbitar	Område 1
2930	0,1 m matjord, grusig sand	Två sotfläckar	Område 2
2940	0,2 m matjord, grusig sand	Enstaka spridda flintavslag	Område 2
2950	0,2 m matjord, grusig sand	Enstaka spridda flintavslag	Område 2

Bilaga 2. Schaktplan (utan schaktnummer)

Figurförteckning

Figur 1. Platsen för undersökningen markerad på utsnitt ur Översiktskartan, blad 253 Göteborg (skala 1:150 000), och GSD-Sverigekartan.....	4
Figur 2. Utredningsområdet markerat med vitt på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan, blad 63D 9bN Älvsborg. Skala 1:10 000.. ..	6
Figur 3. Schaktplan visande samtliga upptagna schakt, provgropar och områdena 1 och 2, två ytor som bör omfattas av en förundersökning. Skala 1:10 000 och 1:1000.....	8
Figur 4. Område 1 och 2, här markerade som röda ytor, bör omfattas av en förundersökning, Område 1 ligger i Krokängsparken och område 2 vid Bratteråsberget, strax invid Bratteråsgatan. Skala 1:10 000.....	10
Figur 5. Översikt mot område 1. På en avsats vid ett berg låg område 1, väl skyddad från västliga vindar. Här observerades flera bitar av slagen och bearbetad flinta, bland annat en skivyxa och ett skivyxliknande föremål av kvarts. Foto: Jörgen Streiffert.....	12
Figur 6. Inom område 1 påträffades en skivyxa, i bildens nedre del, och ett skivyxliknande föremål. Foto: Jörgen Streiffert.....	12
Figur 7. I en vacker ekskogsmiljö, på en högt liggande avsats i Krokängsparken, låg område 2. Området sträcker sig från bildens mellersta del till dess högra. Foto: Jörgen Streiffert.....	12

Ombyggnad av Hamnbanan

På grund av ändrad sträckning för Hamnbanan har Riksantikvarieämbetet UV Väst utfört en särskild utredning inom sträckan Eriksbergsmotet–Pölsebobangården. Två tidigare ej kända ytor med äldre stenåldersmaterial lokaliserades, en uppe i bergen i Krokängsparken och en vid Bratteråsbberget. Slagen och bearbetad flinta påträffades, bland annat en skivyxa och ett skivyxliknande föremål i kvarts.